

Ministerieel besluit tot definitieve bescherming als monument van een etagelinde met voormalige afspanning Sint-Sebastiaan in Olen

DE VLAAMSE MINISTER VAN BUITENLANDS BELEID EN ONROEREND ERFGOED,

Gelet op het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013, artikel 6.1.1;

Gelet op het besluit van de Vlaamse Regering van 25 juli 2014 tot bepaling van de bevoegdheden van de leden van de Vlaamse Regering, artikel 6, 1°;

Gelet op het ministerieel besluit van 5 december 2018 tot voorlopige bescherming als monument van een etagelinde met voormalige afspanning Sint-Sebastiaan in Olen;

Gelet op het openbaar onderzoek dat gehouden is van 6 februari 2019 tot en met 8 maart 2019 en waarvan de behandeling is opgenomen in bijlage;

Overwegende dat het waarderend onderzoek, waarvan de resultaten zijn opgenomen in het beschermingsdossier, de erfgoedwaarde van de etagelinde met voormalige afspanning Sint-Sebastiaan aantoonst;

Overwegende dat de etagelinde met voormalige afspanning Sint-Sebastiaan als monument een wetenschappelijke waarde bezit die als volgt wordt gemotiveerd:

De etagelinde is een veteranenboom, die zich omwille van zijn leeftijd in een langzame aftakelingsfase bevindt. De veteranenboom wordt gekenmerkt door een grote stamomtrek, door de aanwezigheid van holtes in de stam of in de takken, of door dood hout in de kruin en door spleten of loslatende delen in de schors. Dit maakt hem tot een uniek habitat voor een aantal zeldzame soorten. Monitoring van deze boom kan de levensverwachting van dit herkenbaar exemplaar vergroten.

Door zijn omvang en vermoedelijk hoge leeftijd bezit deze boom een uitgesproken genetische waarde als vertegenwoordiger van een bijzondere variëteit;

Overwegende dat de etagelinde met voormalige afspanning Sint-Sebastiaan als monument een historische waarde bezit die als volgt wordt gemotiveerd:

Door de bijzondere en omstandige zorg die aan etagebomen werd besteed, vertegenwoordigen etagebomen een oud en historisch relevant bomenpatrimonium. De specifieke snoei vorm kan teruggaan op historische tradities.

De etageboom vormt een historisch geheel met de voormalige afspanning Sint-Sebastiaan. De etageboom had mogelijk een functie als schermbeplanting met een breed schaduwveld dat dienst deed als zonnenscherm.

De afspanning Sint-Sebastiaan dateert uit 1604 en is gelegen bij een historisch kruispunt van verschillende wegen tussen Herentals, Geel, Olen en enkele gehuchten.

Het gebouw is nog duidelijk herkenbaar als een landelijke herberg, is onlosmakelijk verbonden met en versterkt de erfgoedwaarde van de etageboom.

De herberg, later met stokerij en brouwerij, wordt vanaf de zeventiende eeuw in tal van historische bronnen vermeld en op kaarten afgebeeld. De site nam een belangrijke plaats in de geschiedenis van Olen in. Mogelijk inspireerden de historische gebeurtenissen op deze locatie zelfs Hendrik Conscience voor de historische roman 'Baes Gansendonck' van 1850. In de twintigste eeuw diende de herberg als decor voor striptekenaar Willy Vandersteen;

Overwegende dat de etagelinde met voormalige afspanning Sint-Sebastiaan als monument een technische waarde bezit die als volgt wordt gemotiveerd:

De etageboom is een zeldzaam voorbeeld van een dergelijk type boom op een erf en bij een kruispunt van verschillende wegen. Het landschapselement heeft een uitgesproken technische waarde omwille van een bijzondere snoeitechniek waarbij alle gesteltakken in meerdere horizontale vlakken worden geleid. In principe worden de loten, die zich ontwikkelen op de gesteltakken, jaarlijks teruggezet.

Door de snoeitechniek werd een brede kroon opgebouwd waarbij bedreigende of nadelige weersinvloeden (wind, regen, hagel, zon, bliksem,) rechtstreeks werden afgeschermd. Een ruim schaduwveld zou functioneel geweest kunnen zijn als zonnenscherm, hier bijvoorbeeld om last- of rijdieren bij de afspanning tijdelijk onder de etageboom te stallen;

Overwegende dat de etagelinde met voormalige afspanning Sint-Sebastiaan als monument een esthetische waarde bezit die als volgt wordt gemotiveerd:

De etageboom heeft een esthetische waarde omwille van de bijzondere en representatieve groeivorm als gevolg van een kunstmatige, haast kunstzinnige snoeitechniek. De oude boom bezit een eerbiedwaardig voorkomen door de aanwezigheid van een dikke, knoestige stam en gesteltakken, in de vorm van een kandelaar. Omwille van zijn omvang en groeivorm als etageboom is de boom voor de herberg een beeldbepalend object;

Overwegende dat de etagelinde met voormalige afspanning Sint-Sebastiaan als monument een ruimtelijk-structurende waarde bezit die als volgt wordt gemotiveerd:

De etageboom, aangeplant voor de voormalige afspanning, bezit een ruimtelijk-structurende waarde. De boomkruin is beeldbepalend op het erf van de voormalige afspanning. Ook de ligging van de afspanning en de etageboom aan een historisch kruispunt van verschillende wegen draagt bij tot de ruimtelijk-structurende waarde;

Overwegende dat de etagelinde met voormalige afspanning Sint-Sebastiaan als monument een volkskundige waarde bezit die als volgt wordt gemotiveerd:

De etageboom is aangeplant als ontmoetingsplaats bij een herberg aan een kruispunt, een plaats waar dorpelingen en reizigers traditioneel samenkwamen om te vieren, te feesten, te dansen maar ook om te verpozen, te praten en beschutting te vinden voor de zon. Een afbeelding van de etagelinde wordt gebruikt als embleem van de lokale heemkring De Linde. Om deze redenen heeft de etageboom een volkskundige waarde,

BESLUIT:

Artikel 1. Met toepassing van artikel 6.1.1 tot en met artikel 6.1.11 van het Onroerendergoeddecreet van 12 juli 2013 en artikel 6.2.1 van het Onroerendergoedbesluit van 16 mei 2014 worden de volgende onroerende goederen definitief beschermd als monument:

Etageboom met voormalige afspanning Sint-Sebastiaan in Olen, Sint-Sebastiaanstraat 1, Olen, bekend ten kadaster: Olen, enige afdeling, sectie E, perceelnummer 6D (deel) en deel uitmakend van het openbaar domein.

De definitief beschermde onroerende goederen zijn aangeduid op het plan dat als bijlage bij dit besluit wordt gevoegd.

De fotoregistratie van de fysieke toestand van de definitief beschermde goederen wordt als bijlage bij dit besluit gevoegd.

Art. 2. Het monument heeft de volgende erfgoedwaarden:

1° wetenschappelijke waarde;

2° historische waarde;

3° technische waarde;

- 4° esthetische waarde;
- 5° ruimtelijk-structurende waarde;
- 6° volkskundige waarde.

De erfgoedelementen en de erfgoedkenmerken van het monument zijn:

De etageboom is een Hollandse linde (*Tilia europaea* (x)). De boom werd aangeplant voor de historische afspanning Sint-Sebastiaan in Olen, aan het kruispunt van de wegen naar Herentals, Geel, Olen en enkele gehuchten.

De etagelinde heeft een stamomtrek van 298 cm (gemeten op 150 cm hoogte) en 282 cm (gemeten op 80 cm hoogte). De solitaire boom heeft een vrij lage takvrije stam en de structuur van de kruin heeft de kenmerken van een etagelinde. Op een hoogte van 2 tot 2,5 m is er een zware takkenkrans waarvan alle takken een horizontale aanzet hebben. Er is één duidelijke zware doorgaande stam (omtrek 136 cm, gemeten op 3,50 m hoogte) met een bolvormige bekroning op ongeveer 8 m. De totale hoogte van de boom is 8,50 m. De kruindiameter van de gesteltakken van de etage meet ongeveer 7 m.

De juiste ouderdom van de boom is niet gekend, maar het is aannemelijk dat de boom minstens 200 jaar oud is.

De voormalige afspanning Sint-Sebastiaan, oorspronkelijk daterend uit 1604, is nog herkenbaar als een oude herberg door zijn inplanting bij een kruispunt en het typische volume en uitzicht van een landelijke herberg. De vroegere herberg vormt een ensemble met de etagelinde en versterkt de erfgoedwaarde van dit bijzondere houtig erfgoed.

Het éénlaagse gebouw is een verankerde baksteenbouw onder pannen zadeldak. De vroegere afspanning telt thans zes traveeën.

De voorgevel wordt gekenmerkt door een gecementeerde plint, rechthoekige muuropeningen met arduinen lekdrempels en lateien, al dan niet onder strekse boog, en beluikte vensters. Het opschrift 'In Sint-Sebastiaan' in het hoofdstel is niet meer zichtbaar.

De zuidelijke zijgevel bevat bewaarde muurvlchtingen die refereren aan de vroegere steilere dakhelling, een korfboogdeur onder ontlastingsboog en twee rechthoekige topvensters met houten latei.

Art. 3. Voor het beschermde monument gelden de volgende beheersdoelstellingen:

1° omwille van de wetenschappelijke en de historische waarde is de beheersvisie erop gericht om:

- a) de boom zo oud mogelijk te laten worden, onder andere via veteranenbeheer;
- b) wetenschappelijke kennis over de soort, de functie en het beheer te vergroten;
- c) het traditioneel beheer te herstellen en verder te zetten;
- d) het beeldbepalend karakter te bewaren;
- e) de erfgoedcontext te bewaren;

2° monitoring:

omwille van de zeldzaamheid van de beheersvorm en de hoge leeftijd van de boom is regelmatige opvolging van de fysische toestand van de boom en zijn standplaats noodzakelijk. Met betrekking tot de standplaats kan verduidelijkt worden dat dit de plaats is die alle boven- en ondergrondse fysische, chemische en biologische factoren omvat die de levensomstandigheden en ontwikkelingsmogelijkheden van de betrokken boom bepalen. Hierbij kan gedacht worden aan bodemsoort, bodemstructuur, waterhuishouding, mineralenrijkdom, doorwortelbare ruimte, blootstelling aan licht, enzovoort. Door deze monitoring kunnen problemen tijdig vastgesteld worden en de nodige acties ondernomen worden. Deze kunnen zowel betrekking hebben op de boom zelf (zoals snoeiwerken) als op de omgeving (standplaatsverbetering);

3° toepassen van herstel- en veteranenbeheer:

de etageboom heeft één etage waarvan alle gesteltakken in één horizontaal vlak worden geleid, en een doorgaande stam met een bolvormige bekroning. De loten die zich

ontwikkelen op de gesteltakken worden periodiek teruggezet. De gesteltakken van deze boom zijn recent teruggezet. Deze beheersingreep dient periodiek, om de drie à vijf jaar, hernomen te worden, zowel op de horizontale gesteltakken van de etage als op de bolvormige bekroning van de stam. De vorming van nieuwe scheuten moet opgevolgd en geevalueerd worden. De vitaliteit van de boom, noodzakelijk om de boom zo lang mogelijk te bewaren, staat altijd voorop.

De boom bevindt zich op het moment van de bescherming in een veteraanfase. Mits een aangepast veteranenbeheer kan de boom zo lang mogelijk bewaard blijven. Door het toepassen van 'veteranensnoei' kan de boom ondersteund worden bij het natuurlijk proces van inkrimping van de kroon bij hogere ouderdom.

Gezien de uitzonderlijke waarde van deze boom, en de specifieke kennis die een veteranenbeheer vergt, is het noodzakelijk dat de uitvoering en opvolging van het herstel- en veteranenbeheer deskundig gebeuren, met respect voor de erfgoedwaarden en erfgoedelementen;

- 4° regelmatig onderhoud door middel van regulier beheer:
het regulier beheer moet erop gericht zijn om de boom zo lang mogelijk in stand te houden. Op basis van de beoordeling van de boom (monitoring) kan, indien noodzakelijk, het regulier beheer aangepast worden. Een boom is immers een levend organisme dat een aan zijn ouderdom en fysische toestand aangepaste verzorging nodig heeft. Er moet steeds voor dat type beheer gekozen worden dat het zo lang mogelijk in stand houden van de boom verzekert. Omwille van deze specifieke vereiste, moet dit regulier onderhoud deskundig uitgevoerd worden en moet de boom steeds eerst beoordeeld worden alvorens tot snoei over te gaan. Een periodieke snoei-interval van 3 à 5 jaar is momenteel het meest aangewezen. Het kroonvolume mag gezien de structuur van de boom niet significant uitbreiden;
- 5° standplaatsbeheer:
de standplaats waarin de boom geworteld is, bepaalt mee zijn groei- en vitaliteit en hier moet dus voldoende aandacht aan geschonken worden. Wijzigingen in de standplaats moeten steeds afgetoetst worden aan de draagkracht van de boom. Binnen de standplaats moet onder andere het volgende vermeden worden:
 - a) verdichting van de bodem, een bescherming van de zone onder de kroonprojectie is hiervoor aangewezen, bijvoorbeeld door het plaatsen van een passende afsluiting of eenvoudige houten banken;
 - b) (tijdelijke) wijziging van de grondwatertafel;
 - c) bodemingrepen;
 - d) mechanische schade (bijvoorbeeld ten gevolge van maaien);
 - e) chemische verdelgingsmiddelen;
 - f) vraatschade;
- 6° beschermende maatregelen nemen in geval van werken in de omgeving:
wanneer werken (wegenwerken, rioleringswerken, herinrichting) en hieraan gerelateerde activiteiten (zoals werfinrichting en -verkeer, bemalingen) uitgevoerd worden binnen de beschermingsperimeter moet mogelijke schade aan de boom voorkomen worden door het behoud van de boom mee op te nemen in het werfinrichtingsplan en de werfopvolging, die door een deskundig persoon dient te gebeuren;
- 7° concurrentie door hoogstammige bomen in de onmiddellijke omgeving vermijden die voor lichtconcurrentie kunnen zorgen;
- 8° heraanplanten na afsterven:
omwille van de zeldzaamheid van het fenomeen etageboom en het verderzetten van het historische gebruik van etagebomen en het beeldbepalend karakter dient de boom na afsterven vervangen te worden door een nieuwe Hollandse linde (*Tilia europaea* (x)). Het vervangen van de boom is erop gericht het genetische materiaal van het originele exemplaar te behouden. Er moet daarom na afsterven op dezelfde locatie weer een etageboom aangeplant worden of opgeleid worden uit hetzelfde genetische materiaal. Plantmateriaal (stekken of enten) wordt in voorkomend geval vooraf en op professionele wijze geselecteerd van de bestaande, nog relatief gezonde boom. De beschermde boom heeft uniek en wetenschappelijk waardevol genetisch materiaal, waarvan de bewaring

moet verzekerd worden. De stamvoetopslag kan behouden worden en hieruit kan later een nieuwe stam geselecteerd worden (via een spaartelg).

De keuze van deze nieuwe boom en zijn beheersvorm als etageboom vertrekt vanuit de erfgoedwaarden en -kenmerken van het beschermde monument. De jonge boom heeft in de vormingsperiode een aangepast snoei-beheer nodig (zoals begeleidingssnoei, vormsnoei in etages,) alvorens kan overgegaan worden tot het regulier snoei-beheer;

- 9° wetenschappelijk onderzoek ondersteunen:
monitoring van de evolutie die dit levend erfgoed doormaakt, zoals vitaliteit of groeikracht en conditie, houtaanwas na ingrepen, kroonontwikkeling, vruchtzetting, reactie op verstoring, enzovoort;
- 10° voormalige afspanning Sint-Sebastiaan:
om de historische en ruimtelijke contextwaarde tussen boom en gebouw te bestendigen is het van belang de architectuur, de typologie, de volumewerking en de vormtaal van de voormalige afspanning Sint-Sebastiaan leesbaar en herkenbaar te houden. Dit veronderstelt het behoud van de uiterlijke verschijningsvorm in landelijke stijl met maximaal behoud van volume, schaal, materiaalgebruik en voorgevelgeleding en -ritmering (muuropeningen). Vergunbare uitbreidingen moeten zich architecturaal onderscheiden van de oorspronkelijke volumes. Het materiaalgebruik hiervoor is sober en de volumewerking ondergeschikt aan het hoofdvolume. De mogelijkheid blijft bestaan om het pand verder als horeca-uitbating in te zetten en hiervoor aan de achterzijde een beperkte uitbouw te realiseren. Grondige renovatie of herinrichting van de binneninrichting is mogelijk. Het verdient aanbeveling de oude naam van de afspanning 'In Sint-Sebastiaan' als historische referentie opnieuw op de voorgevel aan te brengen.

In uitvoering van deze beheersdoelstellingen geldt volgende verplichting:

In geval van conditie- of vitaliteitsverlies van de boom moet er een boomtechnisch onderzoek gebeuren. De maatregelen uit het verslag daarvan worden uitgevoerd na het verkrijgen van een toelating van het agentschap Onroerend Erfgoed of, zoals vermeld in artikel 6.4.4, §1, eerste lid, van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013, van de erkende onroerenderfgoedgemeente.

Art. 4. De zakelijkrechthouder en de gebruiker van het beschermde monument zijn verplicht de instandhouding en het onderhoud ervan te verzekeren door:

- 1° het goed als een goede huisvader te beheren en de nodige voorzorgsmaatregelen te nemen tegen schade. Dit heeft zowel betrekking op de als monument beschermde afspanning en boom (stam, kruin en wortels) als op de standplaats waarin de etagelinde groeit;
- 2° de fysische toestand van de boom en zijn standplaats regelmatig te controleren en te evalueren en tijdig de meest geschikte maatregelen uit te voeren wanneer een probleem zich voordoet (monitoring);
- 3° regulier onderhoud van de als monument beschermde boom en zijn standplaats oordeelkundig uit te oefenen (regulier beheer);
- 4° onmiddellijk passende consolidatie- en beveiligingsmaatregelen te nemen in geval van nood.

Art. 5. Voor de volgende handelingen aan het beschermde monument moet een toelating worden aangevraagd:

- 1° het plaatsen, slopen, verbouwen of heropbouwen van een constructie;
- 2° het aanbrengen, vervangen of wijzigen van opschriften, publiciteitsinrichtingen of uithangborden;
- 3° het aanbrengen van tijdelijke of permanente verlichting of andere installaties;
- 4° het uitvoeren van de volgende omgevingswerken:
 - a) het plaatsen of wijzigen van boven- en ondergrondse nutsvoorzieningen en leidingen;
 - b) het plaatsen of wijzigen van afsluitingen;

- c) het aanleggen, structureel en fundamenteel wijzigen of verwijderen van wegen en paden;
- d) het aanplanten, vellen, rooien of ontstronken van andere bomen en struiken en elke handeling die een wijziging van de groeiplaats en groeivorm tot gevolg kan hebben;
- e) het aanleggen of wijzigen van verharding of het uitbreiden van bestaande verhardingen;
- f) het plaatsen of wijzigen van straatmeubilair;
- g) het aanleggen van sport- en spelinfrastructuur of parkeerplaatsen;
- 5° vernietigen van de vegetatie;
- 6° het aanplanten, vellen of rooien van de etageboom en elke handeling die een wijziging van de groeiplaats en groeivorm tot gevolg kan hebben;
- 7° het uitvoeren van snoeiwerken, met uitzondering van het regulier beheer;
- 8° het gebruiken van chemische verdelgingsmiddelen, groeiremmers, groeistimulators, hormonale behandelingen, thermische onkruidverdelgers of andere verdelgingsmiddelen;
- 9° het gebruiken van strooizout;
- 10° elke reliëfwijziging van de bodem, wijziging van het hydrografisch netwerk of ander werk of handelingen die impact kunnen hebben op het grondwaterpeil;
- 11° elk werk of handeling dat de aard en de structuur van de bodem kan wijzigen, elke handeling die een wijziging van de groeiplaats en groeivorm van de etageboom tot gevolg kan hebben waaronder graafwerkzaamheden en het stockeren van materiaal of slibgraafwerken;
- 12° het organiseren van evenementen, die het normaal gebruik van het beschermd monument overstijgen;
- 13° het uitvoeren van de volgende werken aan het dak en de buitenmuren van de voormalige afspanning Sint-Sebastiaan:
 - a) het verwijderen, vervangen, wijzigen of verstevigen van constructieve elementen;
 - b) het verwijderen, vervangen of wijzigen van dakbedekking en gootconstructies;
 - c) het aanbrengen, verwijderen, vervangen of wijzigen van de kleur, textuur of samenstelling van de afwerkingslagen;
 - d) het aanbrengen, verwijderen, vervangen of wijzigen van buitenschrijnwerken, deuren, ramen, luiken, poorten, inclusief de al dan niet figuratieve beglazing, beslag, hang- en sluitwerk;
 - e) het aanbrengen, verwijderen, vervangen of wijzigen van aard- en nagelvaste elementen, smeedijzer en beeldhouwwerk, inclusief nieuwe toevoegingen.

Er is geen toelating vereist voor het onmiddellijk nemen van passende consolidatie- en beveiligingsmaatregelen in geval van nood, noch voor de uitvoering van regulier onderhoud.

Brussel,

22 MEI 2019

De Vlaamse minister van Buitenlands Beleid en Onroerend Erfgoed,

Geert BOURGEOIS